

Водзкыв мӧд юкӧныслы

“Коми фольклорлӧн” мӧд юкӧнса материалыс торъялӧ воддза юкӧнсаыс и сюрӧс боксяныыс, и гижӧм-чукӧртӧм боксяныыс. Воддза юкӧнас лои пыртӧма ёнджыкасӧ фольклор текстъяс, а тані шӧр темаыс – этнография. Йӧзӧдан материалсӧ видзӧны Эст Фольклор Архивын кык чукӧрын – *RKM, Soome-ugri 3*, 9-256 лб. да *RKM, Mitmesugused rahvad*, 45-88 лб. Содтӧд сетӧма нель письмӧ, на пысь кыксӧ видзӧны Эст Культуралӧн История Архивын (EKLA), *f. 330, m. 78:10*. Торъялӧмыс нӧшта и сын, мый став текстсӧ гижӧмаӧсь информантысыс асьныс. П. Аристе ӧти газет гижӧдын пасйылӧма:

[—] *Унджык комиыс и ӧні на чери кыйысьяс да вӧралысьяс. Мунны кӧ на дінӧ сэтчӧ да юасьны, пӧшти быд морт кужас аслас чӧжӧм сям сертиыс висътавын уна тӧдчанатор сы йылысь, кызди найӧясын кыйсьӧны-вӧралӧны. Ӧд кыйсян уджыс финн-йӧгра войтырьяслӧн культураын вӧлі зэв тӧдчана [—] (Ariste 1942: 6)*

Тайӧс гижӧмсяныыс колис 60 воысь унджык, комияслӧн оласногыс сэксаян ёна вежсис. Ӧні оз нин быдӧн вермыны тырвуйӧ бура да стӧча висътасьны чери кыйӧм да вӧралӧм йылысь, торйӧн нин том войтыр. Сійӧн тӧдчанаджыкӧсь коркӧ гижӧм-чукӧртӧм материалъясыс.

RKM, Soome-ugri 3 томса материалсӧ чукӧртӧма дзик ӧти мортлысь. Сы йылысь да сылӧн материалъяс йывсьыс П. Аристе 1960-ӧд вося урасьӧм тӧлысь 16-ӧд лунӧ гижӧ:

[—] *Коми фольклор да этнография кузя материалсӧ гижис Алексей Раков Коми АССР-лӧн Сыктывдін районса ЫБ сиктсӧветса Ёль сиктысь. Став гижӧд-пасйӧдсӧ вӧчӧма Тартуын. Пленӧ сюрӧм бӧрас Алексей Раковӧс вайӧмаӧсь уджӧдны АКС-ӧ. Сійӧ велӧдис меным коми кыв. Том мортыс вӧлі шӧр сёртӧда. Бӧрыннас сійӧс нуӧмаӧсь Латвияӧ, кытчӧ сійӧ, буракӧ, и вошис. Содтӧд вылӧ эм сылӧн водзӧ олӧм йывсьыс ӧти письмӧ комиӧн да ӧти рочӧн. Чукӧртӧм материалыс зэв тӧдчана [—] (RKM, Soome-ugri 3, 231)*

Сэк П. Аристе эз на тӧд, кызди збыльысьсӧ ладмис информантыслӧн олӧмыс. Но 1980-ӧд воӧ аслас казтылӧмъясас сійӧ гижӧ, мый Алексей Раковыс ловъя, пленсьыс мездӧма да бӧр воӧма гортас, и найӧ весиг вермӧмаӧсь йитчыны ӧти коми сёрнисикасьяс туялысь пыр (EKLA, *f. 330, m. 161:4, l. 285*). Уна во мысти А. Раковыс гижӧма П. Аристалы Комисянь нин. Сылысь 1988-ӧд вося кык письмӧсӧ видзӧны Культуралӧн История Архивын (видзӧд EKLA, *f. 330, m. 78:10*). Тайӧ кыксӧ да нӧшта воддзаяссӧ тшӧтш жӧ пыртӧма небӧгас (видзӧд письмӧяс). Культуралӧн История Архивын эмӧсь и П. Аристалӧн пасйӧдъясыс А. Раковлӧн да мукӧд коми информантлӧн текстъяс кузя (видзӧд EKLA, *f. 330, m. 167:13*). Кызвын пасйӧдыс сәні коми кыв йылысь. Найӧс П. Аристе вӧчалӧма информантысыслысь гижӧдъяссӧ лыддигмозыс.

А. Раковлӧн гижӧм материалыс збыльысь тӧдчана. Сійӧ зэв бура гижӧма коми крестьяналӧн культура йылысь, налӧн быд лунъя олӧм йывсьыс, петкӧдлӧма

комияслысь важся олём-вылёмсö. Этнография материалыс вель озыр. Информантыс стöча гижöма-пасьялöма, кызди кыйöны чери да торъя вöрпаясöс, кызди вöчöны вöралан, чери кыян, видз-му вöдитан, турун пуктан да горт овмöсса кöлуй. Гижöма тшöтш и керка лэптöм йылысь, транспорт, паськöм, сёян-юан вöчöм, челядь ворсöмьяс да уна мукöдтор йылысь.

[—] *Пасйöдьясыс нöшта на тöдчанаджыкöсь сыысь, мый гижöдьяс кындзыис информантыс серпасалöма кöлуйсö, вöчалöма схемаяс, планьяс да с.в.* [—] (Ariste 1942: 6).

Этнография гижöдьясын серпасьясыс – зэв тöдчана да тодмöдысь фактор. Алексей Раковлөн иллюстрациясыс стöчöсь да тöлкаöсь.

Текстыяссö гижöма сідз шусяна Молодцов гижöдөн. Тадзи гижöдсö нимтöма Василий Молодцовлөн ним сертиыс, кодi сійöс и думыштлöма. Гижöд подувнас вöлöмаöсь роч шыпасьяс, но Молодцовыс содтöма нöшта “бöжа” да “крукыля” шыпасьяс, медым пасйыны аффрикатаяс да небыд шыяс, а на кындзи пыртлöма гижöдас тшöтш и латин шыпасьяс. Тайö гижöднас Комиын вöдитчылысны 1918-1932-öд да 1934-1936-öд воясö (торъя öшмöсьяс индöны оз öткодя), кор буретш А. Раковыс, колö чайтны, ветлöма школаö. Та вöсна, гашкö, сійö и гижöма ассыс пасйöдьяссö Молодцовлөн шыпасьясөн, кöть и 1941-öд воöдзыс сійөн дугдiсны нин вöдитчыны. А. Раковлысь текстыяссö йöзöдöм могысь лои лöсьöдöма торъя шрифт.

RKM, Mitmesugused rahvad чукöрын коми материалыс этша. Сэтчö мöд пöв гижöма некымын текст, кодьяс эмöсь нин мукöд томас да кодьясöс лои йöзöдöма водза юкöнас (та йылысь видзöд Kuznetsov 2005: 17). Торъялан текстыс сöмын 33 тетрадь листбок и эм. Сэни жö П. Аристэ дженьыдика пасйöма, мый “*мындакö гижöд да накöд тшöтш став индöдыс, кытысь босьтöма фольклор материалсö, вошис ожман бергачын*” (RKM, Mitmesugused rahvad, 45). Та вöсна информантыяс йывсьыс позьö тöдны зэв этша, текстас эмöсь сöмын налөн нимьясыс. Öтиыслысь кö – Евгений Боталовлысь – арлыдсö да чужанінсö позьö тöдмавны Культуралөн История Архивса фондусь (EKLA, f. 330, m. 167:13, l. 11; видзöд тшöтш Kuznetsov 2005: 209), то мöд йывсьыс эм сöмын сылөн аслас дженьыдик пасйöд – “*гижис коми морт Козлов Егор Захаров*”. Информантыясылөн гижöд да орфография сертиыс позьö шуны, мый тайö томса текстыяссö буретш тайö кык мортыс и гижöмаöсь.

Орфография боксяныс Е. Боталовлөн да Е. Козловлөн текстыясыс зэв абу öткодьöсь да та вöсна кытсюрö гөгöрвотöмöсь. Гөгöрвонысö мукöддырийиыс сьöкыд сы вöсна, мый небыд шыяссö, аффрикатаяссö да нöшта мыйсюрö текстыясас абу пасйöма. Та понда кутшöмсюрö кывлысь гижанногсö да вежöртассö позьö гөгöрвоны сöмын ылöсас, мый абу быд пöрийö кокни весиг коми кыв тöдысьлы. Та вöсна жö, вермас лоны, мыйсюрö эз ло стöча дешифруйтöма да вуджöдöма.

Водза юкöнас моз жö текстыяссö вуджöдöма эст, роч да ангол кывйö. Архивас унджык текстыс комиён, эст кывйö П. Аристэ вуджöдлöма сöмын медводза дас анекдотсö. Йöзöдан гижöдьясса орфография йылысь колö пасйыны, мый

кызвын текстсö кольöма вежтöг, сöмын сёрникузяс пасьяссö лои мыйкöмында
вежöма-веськöдöма.

Тшöтш и тайö небöгсö дасьтыны, вуджöдны да шылöдны текстьяссö отсасис
Эст Литература Музейлөн фольклористика юкöдса котырыс ставнас. Ставлы
зэв ыджыд атгö уджачлунысь да зильöмысь!

Кузнецов Микол

Литература

Ariste, Paul 1942. Sürjalastest. *Postimees* 275 (21. november), lk 6.

Kuznetsov, Nikolai (koost) 2005 *Komi rahvaluulet: Kogunud P. Ariste I = Коми фольклор. Чукöртис П. Аристэ I = Коми Фольклор: Собрал П. Аристэ I = Komi folklore: Collected by P. Ariste I*. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum.